

Blæk, dybt rødfarvet Lakmusvand i sorte Kar. Farvede Glasarter vise samme Forhold.

Det ved opløsende Tilbagekastning udsendte Lys, findes ikke polariseret; men derimod det ved Blankhed tilbagekastede. Uagtet dette Forhold ikke er blevet betvivlet, vil man dog finde nogen Interesse i at see det bekræftet ved nye, Sagen klart udtalende Forsøg. Dette skeer meget let, ved at polere det Halve af en mat Overflade, og derpaa lade den tilbagekaste Lyset under en nogenlunde spids Vinkel, til et, i Polarisationsvinkel stillet, Speil, som behørigt kan dreies, eller til et Polariskop; man seer da det fra den blanke Deel tilbagekastede Lys kraftigt polariseret, det andet ikke. Bruger man *Savarts* Polariskop, seer man vel nogle ganske matte Striber paa den glandsløse Overflade, men paa den glindsende seer man kraftfuldt farvede Striber. Man mærker ikke at den Farve, Overfladen vilde have i sin glandsløse Forfatning, har nogen Indflydelse paa de Farver, som Striberne i det polariserede Lys vise, hvilket atter bekræfter den Overbeviisning, at den speilende Tilbagekastning er farvefri.

Ved at anvende Polering paa Stoffer, hvorpaa man før ikke har forsøgt den, vil man da være i Stand til at bestemme Polarisationsvinkelen for mange Stoffer, og deraf at udlede deres Brydnings-exponent, naar andre Midler ikke lade sig anvende.

Af alt dette lærer man da, at det ved speilende Tilbagekastning udsendte Lys ingen Deel har i det Farveindtryk, vi modtage af Legemerne, men at dette Indtryk kun beroer paa den opløsende Tilbagekastning. Man seer ogsaa at Hvidhed og Sorthed, som i det daglige Liv kaldes Farver, have det tilfælles med de egentlige Farver, at de beroe paa opløsende Tilbagekastning.

MINDESKRIFT OVER v. MØSTING¹

(VIDENSKABERNES SELSKABS OVERSIGTER, 1844. P. 27—32.)

Geheime-Statsminister *v. Møsting* var født den 2den November 1759 paa Møen, hvor hans Fader Geheimeraad *Frederik Christian v. Møsting* var Amtmand. Hans Familie har sin Oprindelse

¹ [Findes ogsaa i: Samlede og efterladte Skrifter af *H. C. Ørsted*. Bd. 8. P. 83-92. Kjøbenhavn 1852.]

fra Tydskland, men har næsten i 200 Aar staaet i dansk Tjeneste. Han studerede ved Kjøbenhavns Universitet, blev 1782 Kammerjunker, senere Auscultant i Rentekammeret, og 1789 beskikkedes han til Amtmand over Haderslev østre Amt. 1803 blev han Storkors af Dannebrogen.

I 1804 kaldtes han til at være Præsident i det daværende tyske Cancellie.

I Aarene 1805 til 1811 var han tillige første Medlem af Feldtcommissariatet, som fulgte Hovedkvarteret.

1808 blev han Ordensskatmester.

I en Deel af Aarene 1810 og 1811 forestod han Præsidentposten i det danske Cancellie, medens dets Præsident *Kaas* som Medlem af den norske Regjeringscommission var fraværende.

Ved Rigsbankens Stiftelse blev han Overdirecteur for samme, men endnu i Slutningen af 1813 blev han udnævnt til Finantsminister og Præsident for Rentekammeret, og ikke længe efter udnævntes han ogsaa til Geheime-Statsminister. De to første Embeder nedlagde han allerede 1831 for sin fremrykkede Alders Skyld.

1815 (31. Juli) udnævntes han til Ridder af Elephanten, og den 9de Februar 1816 til Præsident for Statsgjeldsvæsenet og den synkende Fond.

1826 (31. Mai) til Vicecantsler for de kongelige Ordener,

1828 (1. Novbr.) til Ordenskantsler.

1838 (2. Marts) blev han Chef for det store Kgl. Bibliothek, Museum for Naturvidenskaben, Bestyrelsen af den Kgl. Kobberstiksamlings og Præsident for Commissionen til Oldsagers Opbevaring,

1840 (22. Mai) blev han Overkammerherre.

I Forbindelse med disse høie Embeder og Æresposter var han endnu Præsæs eller Medlem af mangfoldige vigtige Directioner og Commissioner.

1842 fik han iovereensstemmelse med sit eget Ønske, efterat have tjent i 60 Aar, under 3 Konger, Afsked fra sine allerfleste Embeder, med Bevidnelse af Hs. Maj. Kongens allerhøieste Bifald for hans lange og tro Tjeneste, hvorhos Hs. Majestæt forbeholdt sig endnu at høre hans Raad over vigtige Sager. Han vedblev endnu kun at beholde de tre Embeder som Ordenskantsler, Overkammerherre og Chef for det store Kongelige Bibliothek.

Hans høie Dannelses, skønne Humanitet og Kjærlighed til Videnskaberne var almindelig bekjendt. Han saae gjerne Videnskabs-

mænd hos sig, og viste en sand Iver for at udfinde de nødvendige Hjælpemidler til videnskabelige Foretagenders Fremme og til Videnskabsmænds Understøttelse og Reiser. Han yttrede tit, at han betragtede Videnskab, Kunst og Oplysning som det vigtigste Middel til Statens Magt og Anseelse.

Vort Selskab viste sin Aerkjendelse af hans Værd ved den 12te Januar 1810 at vælge ham til sit Æresmedlem. I Aaret 1815 blev han Æresmedlem af det Kgl. Academie for de skjønne Kunster. Det nordiske Oldskriftselskab valgte ham 1839 til sin Præsident. Han blev desuden valgt til Æresmedlem af mange inden og udenlandske patriotisk-videnskabelige Selskaber, som derved gave ham et vel fortjent Beviis paa deres Aerkjendelse.

En beslægtet Æresbeviisning, men af en langt sjeldnere Art, var det, at *Mädler* i sit fortræffelige Maanekort, hvor saa mange Egne af Maaneoverfladen ere blevne nærmere oplyste og betegnede med Navn, har givet en af disse Egne Navnet *Møsting*.

I sine vigtige og høie Embeder har han stedse udmærket sig ved sin Retsindighed, Velvillie, Klogskab og Fasthed. Han har i mere end et halvt Aarhundrede bestyret omfattende Forretninger, hvorunder han har havt en stor Indflydelse paa mangfoldige enkelte Menneskers Velfærd, og uhyre Pengeforretninger for Statens Regning ere gaaede igjennem hans Hænder, uden at han har beriget sig. Hans beskedne Formue har han, langt fra at forøge, efterladt ringere, end han havde modtaget den. Jeg siger dette ingenlunde for at ophøie Manden. Med Glæde og Stolthed kunne vi sige, at det samme er Tilfældet med vore Embedsmænd ialmindelighed og de høie isærdeleshed; men forbigaaes bør dette Træk dog ikke. Den Berømmelse man giver en Mand for et velvilligt Sindelag, vilde have en mislig Anseelse, dersom den skulde grundes paa enkelte Exempler: den maa være bekræftet ved den almindelige Mening, saaledes som i nærværende Tilfælde. Sin Klogskab og Fasthed lagde han for Dagen i alle sine Forretninger, og navnlig i Finantsvæsenet, hvor den største Leilighed dertil gaves. Idet jeg søger at belyse disse hæderlige Træk ved Exempler af denne Bestyrelse, er det dog langt fra min Hensigt at fælde nogen Dom om denne Bestyrelse selv. Den samme Sømmelighedsfølelse, som vilde forbyde en skarp Dadel i de Mindeskrifter, som et Selskabs Medlemmer bekjendtgjøre over dets Hedengangne, opfordrer paa den anden Side til, ikke at fremsætte et afgjørende Bifald i

Sager, hvorom Meningerne ere deelte, og hvor man kunde synes at ville benytte en ubillig Leilighedsfordeel over dem, som troe at burde forfægte den mindre gunstige Mening. Jeg vil derfor henholde mig til Charaktertræk og Forhold, som jeg troer man ikke vil finde Grund til at nægte, uden at inklade mig paa den Dom, der skulde fældes over enhver greben Forholdsregel. Det er bekjendt at han modtog dette Embede paa en Tid da Rigets hele Pengevæsen, ja hele Velfærd efter en lang og ulykkelig Krig befandt sig i det yderste Forfald. Under hans Ministerium hævede Landet sig ud af disse sørgelige Forhold, og gjorde betydelige Fremskridt. Det vilde vistnok være en stor Overdrivelse, om man betragtede dette ene eller dog fornemmelig som hans Værk. De ulykkelige Aar, som vare gaaede nærmest foran, havde været en stor Skole for næsten hele Europa og navnlig for os. Kongen selv saae Nødvendigheden af store Forandringer: den kloge og høierfarne Grev *Godske Moltke* medvirkede entidlang til Forholdenes Ordning, og især til det som vedkom Statsgjeldens Afbetaling: alle Finantsministerens Medarbejdere og underordnede Medhjælpere vare gennemtrængte af Overbeviisningen om Forbedringernes Nødvendighed. Hertil kommer den uskatteerlige Fordeel, som flød af den stadige Fred, under hvilken vort frugtbare Land maatte gjøre lykkelige Fremskridt. Men naar man har tilstaaet alt dette, og hertil endnu føiet, at der ved Rigsbankanordningen var lagt Grund til den gode Tilstand, vort Pengevæsen siden har opnaaet, kan man ogsaa med Rette fordre indrømmet, at den Mand, under hvis Ledning Statscrediten ikke blot hævede sig, men blev fuldkommen befæstet, og Papiirpengene, som baade havde staaet i en yderst lav og dertil vaklende Priis, bragtes til lige Gangbarhed med Sølv, ikke havde arbeidet uden Nytte.

Det som allermeest udmærkede hans Finantsbestyrelse, var hans Omhu for Landets Credit, bygget paa den punktligste Nøiagtighed i at opfylde enhver Forpligtelse og overholde enhver Lov, hvorpaa disse vare grundede. Denne hans Tænkemaade blev, umiddelbart efter at han havde tiltraadt Finantsbestyrelsen, sat paa den alvorligste Prøve. Alle Hjælpemidler, hvorved Finantserne under den byrdefulde, alle Landets Kræfter lammende Krig havde bestridt de dets Indtægter langt overstigende Udgifter, vare forsvundne; paa Udstedelse af nye Repræsentativer havde Regjeringen i Begyndelsen af 1813 høitidelig givet Slip; den Reservefond af 15 Millioner i

Rigsbanksedler, der var bestemt til at erstatte det saaledes opgivne Hjælpemiddel, blev under den truende Stilling, som Danmarks Fiender antog lidt efter Rigsbankens Stiftelse, og den derpaa grundede dybe Nedsættelse af det nye Betalingsmiddel, udtømt i faa Maaneder. Alle Kasser vare tomme: paa Laan var der i det Øieblik ikke at tænke; og dog vare betydelige Udgifter uundgaaelige. Det eneste Hjælpemiddel, som fra den foregaaende Finantsbestyrelse endnu stod til hans Raadighed, var Stiftelsen af rentebærende saakaldte Comitteesedler, som efter en tidligere Beslutning blev satte i Omløb allerede 3 Uger efter at vor *Møsting* havde tiltraadt sit nye Embede. Disse skulde ifølge den derom under 8de Januar 1814 udgangne Placat alene modtages i de kongelige Kasser ved de paa Contracter grundede Betalinger, videre kunde man ikke gaae, uden at gjøre Brud paa de i Rigsbankens Foundation givne Tilsagn. Imidlertid blev der af de Mangfoldige, der havde taget disse Sedler i Betaling, gjort Forsøg til at benytte dem i Skattebetalingen, og det fremkaldte mange bittre Bemærkninger, at Finantserne ikke vilde tage deres egne Sedler i Skatter. Velhavende Folk lode være at betale, for under Executionen at frembyde Comitteesedler i Betaling. Men intet af alt dette bøiede *Møsting*, der netop i den af saa mange Aarsager besværlige Begyndelse af sit Ministerium maatte døie megen Utilfredshed formedelst sin Ubøielighed i denne Henseende, som de Fleste saae fra et falsk Synspunkt. Denne Fasthed i at holde over Bankens Foundation bidrog ikke lidet til at hæve de saa dybt sunkne Banksedler og under den nu tilbagevendende Fred, uagtet dens uheldige Vilkaar og de vanskelige Forhold, at gjenerhverve nogen Tillid til Finantserne. Til den paafølgende Termin bleve alle Renter af Statspapirerne rigtigt erlagte, ligesom der heller ikke siden nogensinde var Spørgsmaal om at jo Renter saavel som Gager og alt andet, som Finantserne havde at udrede, nøiagtigt bleve betalte, og det til den bestemte Tid. Af Omhu for Crediten gjorde Finantserne under *Møstings* Bestyrelse Alt for at grundfæste Banken, der nogle Aar efter hans Tiltrædelse til Ministeriet fik Navn af Nationalbank. Der blev givet Slip paa Finantsernes i Forordningen af 5te Jan. 1813 grundede Ret til det mulige Overskud. Finantserne paatog sig at erstatte Banken Alt hvad Seddelindløsningen kostede, og da desuagtet Coursen i 1819—1820 tog en høist uheldig Vending, opoffrede Finantserne flere Millioner ved at paatage sig det Tab, som var forbundet med et

stort Banklaan, der blev aabnet 1820, ved hvis Hjælp der først kom nogen Fasthed i Landets Pengevæsen.

De mange heftige Opfordringer, som 1818 og 1819 skete af be-
trængte Eiendomsbesiddere om en ny Reduction eller en Forlæn-
gelse af det ved Forordningen af 5te Januar 1813 tilstaaede Mora-
torium til Lettelse for de Mange, der under den slette Seddelpriis
havde pådraget sig Gjæld, som siden var meget trykkende, fandt
heller ingen Indgang hos *Møsting*, derimod søgte han ved Laan fra
Statskassen at afhjælpe en Deel af disse Forlegenheder; men
Vanskeligheden i at anvende dette Middel paa de rette Steder, de
skadelige Følger som Pengevæsenets Forbedring medførte for Laan-
tagerne, og den Omstændighed at Staten selv paa samme Tid maatte
gjøre Laan paa byrdefulde Vilkaar, har givet Anledning til stærke
Indvendinger mod denne Fremgangsmaade. Dog vil man nu neppe
mere kunne paastaae, at dette Foretagende endte med Tab for Stats-
kassen.

I Skattevæsenet skete under *Møstings* Ministerium betydelige
Forbedringer. Ved Forordningen af 18de April 1818 indførtes en
billigere og jevnere Fordeling af Afgifterne, og bragdes en bedre
Orden i Communernes Afgifter. Da lave Kornpriser trykkede Land-
manden, blev ikke alene en Deel af disse for det første eftergivet,
men dertil endnu føiet en Tilladelse til at betale det Øvrige med
Korn til Priser, som vare Yderne gunstige. Desuden blev denne
Afgivtsmaade benyttet til at tilveiebringe en bedre Behandling, en
omhyggeligere Rensning og Tørring af Kornet, idet man ikke mod-
tog slet Korn i Betaling, og satte Prisen paa det øvrige efter Godhed
og Vægt. Dette har upaatvivlelig bidraget meget til de Forbedringer
i vort Landbrug, som have givet vore Varer en betydelig større An-
seelse i Udlandet, end forhen. Desuden gaves saavel Kongeriget
som Hertugdømmerne adskillige Lettelser i de under Krigen paa-
budne Skatter, og den 1810 paa 8 Aar paabudne Indkomstskat op-
hævedes allerede 1815.

I hans Hjem herskede den skjønneste huuslige Tone ved Siden
af den Finhed, det høiere Selskabsliv giver. Hans Klogskab, som
vel vidste at skjule hvad der ikke maatte bekjendtgjøres, udelukkede
ikke en aabenhjertig Meddeelsomhed over den langt større Mængde
af Gjenstande, som ingen Hemmelighed fordrede. Medens Stats-
manden, ja endog den egentlige Hofmand røbede sig i hans Under-
holdnings Tone, bragte hin tillidsfulde Meddeelsomhed En let til

at glemme begge, og at indbilde sig, at man talte med en velunderrettet og fortrolig Omgangsvæn.

Han var tidligt, Aar 1785 den 22de Juli, indgaaet i Ægteskab med Frøken *Cæcilie Christiane v. Krogh*, med hvem han levede i et lykkeligt Ægteskab over 57 Aar. Ægteskabet var uden Børn, men saa inderlig kjærligt, at det ikke blot var et Mønster, men endog kunde kaldes et sjældent skjønt Mønster.

H. C. ØRSTED

MINDESKRIFT OVER C. L. BENDZ

(VIDENSKABERNES SELSKABS OVERSIGTER. 1844. P. 42-44)¹

Carl Ludvig Bendz blev fød i Odense d. 4 Januar 1797. Hans Forældre vare Etatsraad *Laurits Martin Bendz*, Borgemester i Odense, og *Regine Christence* født *Bang*, Datter af Justitsraad, Amtsforvalter *Bang* i Odense.

Han nød Underviisning i Odense Cathedralskole indtil han den 1 August 1809 blev antaget som Artilleriecadet, og gjorde der en saadan Fremgang, at han den 1 August 1813 blev Officer med to Aars Anciennet. Fra December s. A. commanderede han en kjørende Division paa Fyen, med hvilken en Overskibning til Als forgjæves prøvedes; i Aaret 1814 ansattes han ved Parken, som hørte til det ifølge Kieler Tractaten afgivne Contingent. Med dette rykkede han ind i Tydskland, og vendte i Sommeren samme Aar tilbage til Rendsborg efter endt Feldttog. Vinteren 18¹⁴/₁₅ tilbragte han derpaa i Kjøbenhavn, for at deeltage i de yngre Officerers Øvelser og Underviisning. I Foraaret 1815 vendte han tilbage til Rendsborg og ansattes ved det Contingent, der rykkede ind i Tydskland i Anledning af Napoleons Tilbagekomst, men som efter Slaget ved Waterloo snart vendte tilbage, hvorpaa det Batteri, hvortil han hørte, sattes paa Fredsfod. Fra 1815 til 1827 var han ansat ved Artilleriet, der laae i Garnison i Rendsborg, og benyttede den Ro, han her kunde nyde, til at udvide sine mathematiske Kundskaber, hvori han allerede som Cadet havde gjort mere end almindelig Fremgang. Jeg behøver neppe at udpege, hvormegen selvstændig Kjærlighed til Videnskaben et saaledes anvendt Garnisonsliv lægger

¹ [Findes ogsaa i: Samlede og efterladte Skrifter af H. C. Ørsted. Bd. 8. P. 93-98. Kjøbenhavn 1852.]